

Het kortzichtige ideaalbeeld van de *homo participiens*

Reactie op het rapport van de commissie-Noten

Het rapport van de commissie-Noten over de ledendemocratie binnen de PvdA circuleert voor debat. Leden hebben er ook een enquête over kunnen invullen. Maar op de analyse van het rapport valt nog wel wat aan te merken: die ontbreekt namelijk. Hoe moet dat nu als er in april over gestemd wordt op het congres?

ARIE DE JONG

Voorzitter van de reglementencommissie van de PvdA en gewestelijk voorzitter van Zuid-Holland

In december 2012 lag het rapport *Tussen leden en leiders* van de commissie Ledendemocratie, ook wel de commissie-Noten, in het partijbestuur van de PvdA op tafel. Dat was een hele prestatie, want de werkzaamheden waren eigenlijk pas in september van dat jaar begonnen, na een nogal lange aanloop waarin de commissie moest worden samengesteld,¹ en waarin vervolgens het kabinet-Rutte I viel en er campagne gevoerd moest worden.

Dat het rapport in haast is gemaakt, is helaas goed te merken. Was het een artikel voor een serieus blad geweest, dan zou het teruggezonden zijn met de opmerking dat het nog niet rijp was. Maar dat heeft het partijbestuur niet aangedurfd. Hoeveel goede bedoelingen de opstellers ook hadden, ze leveren daarmee het zoveelste rapport af over de partijorganisatie van de PvdA dat onder de maat is en waar weinig of niets mee gedaan kan worden. Opvallend is bijvoorbeeld dat in de toch al schra-

le opsomming van geraadpleegde literatuur, geen enkel eerder uitgebracht rapport over de partijdemocratie wordt vermeld, laat staan dat op enige wijze is nagegaan wat die hebben opgeleverd.

Natuurlijk kan bijna geen enkel rapport in de schaduw staan van het rapport van de commissie-Van Kemenade (1991) dat tot ingrijpende organisatorische wijzigingen leidde. Maar nog maar tien jaar geleden (2003) werd onder het motto 'politiek is mensenwerk' het resultaat van een commissie Partij vernieuwing door het congres aanvaard, waarvan overigens een deel weer ongedaan werd gemaakt via de congresresolutie van 2008 over, jawel, gewenste partij vernieuwing.

Ik geef hier mijn visie op het rapport van de commissie-Noten met enige schroom. Als ik het goed heb begrepen is het namelijk niet de bedoeling dat ik mij roer, gezien de passage op p.18 waarin de commissie stelt dat het

‘een valkuil [lijkt] om vernieuwing van de ledendemocratie te funderen op de opvattingen en voorkeuren van de huidige actieve leden’. Degenen die iets met dit rapport moeten doen, worden met deze mededeling gedisqualificeerd te reageren. Partijbestuur, verenigingsraad, congres: al die mensen die hierin zitten moeten blijkbaar hun mond erover houden.

De opdracht en de pretenties

De opdracht van het partijbestuur aan de commissie spreekt van een ‘evaluatie naar de stand van zaken ledendemocratie Partij van de Arbeid’. Met zulk krom Nederlands ligt het risico van mislukking op de loer; het is de commissie dus ook niet makkelijk gemaakt. Ook de rest van de opdracht is weinig helder. De commissie wordt gevraagd te kijken naar de democratische rechten van het individuele lid en van afgevaardigden, en naar de positie van ‘groepen en netwerken binnen de PvdA’. Gevraagd wordt de aandacht tevens te richten op het functioneren van congres, politieke ledenraad en verenigingsraad. Merkwaardig genoeg blijft het functioneren van het partijbestuur zelf buiten beschouwing.

Het rapport draagt een vreemde titel. *Tussen leden en leiders*, wat wordt daarmee bedoeld? De ondertitel wekt nog meer verwarring: *Over de noodzaak van permanente vernieuwing van de partijdemocratie*. Over het waarom van die noodzaak van permanente vernieuwing is in het rapport niets te lezen. ‘Permanente vernieuwing’ heeft voor mij ook helemaal geen positieve connotatie. Ik behoor tot de mensen die vinden dat spelregels juist een zekere stabiliteit moeten kennen. Het telkens veranderen van spelregels in een organisatie waarin macht een grote rol speelt, is kwetsbaar en meestal in het voordeel van degene die de macht heeft. Ik zou eerder willen pleiten voor een meer organische ontwikkeling: niet de spelregels van boven opleggen, maar ook veel ruimte laten aan wat er in de organisatie gebeurt.

De ontbrekende analyse

Na twee inleidende hoofdstukken geeft hoofdstuk 3 van het rapport een ‘vluchtige verkenning’. Dit hoofdstuk biedt een adequate, zij het weinig diepgaande beschrijving van hoe het ervoor staat met de drie beschouwde organen van de partij (congres, verenigingsraad, politieke ledenraad²), terwijl ook in korte stukjes aandacht wordt gegeven aan de politiek leider, de partijvoorzitter (niet het partijbestuur), de politieke vertegenwoordigers, de inhoudelijke groepen en netwerken, en aan de leden.

Vluchtig is de verkenning zeker: het functioneren van de afdelingen, de basis van de partij, blijft zelfs helemaal buiten beschouwing. De commissie heeft een aantal interessante enquêtes uitgezet, maar over de uitkomsten daarvan wordt vrijwel niet gerapporteerd. Een grondige analyse ontbreekt volledig, en na de verkennende schetsen schakelt het rapport terstond door naar conclusies en aanbevelingen. Een treffender voorbeeld van ‘jumping to conclusions’ heb ik zelden meegemaakt.

Natuurlijk komt de commissie ook met interessante ideeën die het waard zijn om uit te werken of te proberen. Maar echt doordacht is het allemaal niet. Wat te denken van het voorstel om de statuten en reglementen voortaan over te laten aan de verenigingsraad? Dat lijkt een interessant idee, maar het betekent dat de spelregels in beslotenheid worden vastgesteld. Die spelregels worden daarmee zelfs overgelaten aan de meest actieve leden van de partij, aan degenen aan wie de commissie dit soort zaken juist niet wilde overlaten.

De eerste belangrijke aanbeveling van de commissie is dat iedereen (geen idee wie allemaal, vermoedelijk worden de leden bedoeld) online en realtime moet kunnen stemmen over belangrijke beslissingen. Stel dat dit meteen kan worden doorgevoerd en we op 27 april 2013 online en realtime over dit rapport, en over een ongetwijfeld positief getoonzette resolutie van het partijbestuur, zouden kunnen stemmen. Natuurlijk is het dan aanlokkelijk niet helemaal naar Leeuwarden af te rei-

zen. Maar is het niet erg vrijblijvend om vanuit de luie stoel en zonder kennis te hoeven nemen van de argumenten die over en weer worden gewisseld, mee te beslissen? En wat te denken van het initiatief van G500, dat honderden mensen verzamelde die met opmerkelijke kadaverdiscipline tijdens het voorcongres van het CDA precies stemden wat het centrale comité voorschreef? Kan dat onze partij ook overkomen?

De tweede belangrijke aanbeveling is om het 'beproefde concept van de vergadering' af te schaffen, onder het motto dat de het in deze tijd niet meer nodig is om op dezelfde plaats, op hetzelfde tijdstip met elkaar over iets te beraadslagen. Natuurlijk verveel ik me ook wel eens bij een vergadering en er zijn heel veel vergaderingen die niets voorstellen of

De commissie heeft een aantal interessante enquêtes uitgezet, maar over de uitkomsten daarvan wordt vrijwel niet gerapporteerd

waar bijna geen hond op afkomt, maar volgens mij moet je je in die situatie afvragen of bij zo'n vergadering wel de juiste onderwerpen aan de orde zijn, of de juiste mensen aan tafel zitten en of er voldoende met het resultaat van een vergadering wordt gedaan. De virtuele ruimte opzoeken zal mijns inziens niet helpen, de vrijblijvendheid daarvan belemmert juist de politieke effectiviteit.

De derde belangrijke aanbeveling van de commissie is dat iedereen de mogelijkheid krijgt om agendapunten aan te dragen voor het partijcongres. Dat is opmerkelijk, want de commissie constateert ook dat het congres al een loodzware agenda heeft. Doordat daar veel te veel aan de orde komt, zou er geen sprake zijn van goede tegenmacht. Die observatie

is juist. Maar dan moet die agenda toch juist worden ingeperkt? Hier wreekt zich dat de commissie blijkbaar zo slecht op de hoogte is van de gang van zaken in de partij dat ze de waarde van het presidium niet kent: het presidium is onafhankelijk en zou juist veel meer greep moeten hebben op de kwaliteit van de vergaderingen die het moet leiden. Bovendien hebben we een jaar geleden hiervoor al een oplossing geregeld die nog niet eens geprobeerd is: het voorbereidende congres.

De vierde aanbeveling is dat de commissie nieuwe 'collectiviteiten' wil introduceren die zich dan bijvoorbeeld tijdens een congres kunnen manifesteren. Mensen zouden eerst steun moeten verwerven onder andere mensen, om vervolgens namens deze groep het woord te voeren of een voorstel in te dienen. Overschat de commissie niet de motivatie en het vermogen van partijleden om aanhang te organiseren? Wat is er trouwens mis mee om de voorbereiding van de zo noodzakelijke 'tegenmacht' gewoon te blijven organiseren via de kanalen die al bestaan (afdelingen, netwerken et cetera)?

De vijfde en laatste aanbeveling is dat er een virtueel 'plein' gecreëerd moet worden waarop mensen elkaar kunnen ontmoeten. Dit spreekt mij erg aan. De huidige PvdA kenmerkt zich door vrijblijvendheid, los zand en gebrek aan onderlinge communicatie. Natuurlijk moeten we niet de illusie hebben dat alle leden voortdurend overal aan mee willen doen of zich van alles op de hoogte willen stellen, maar het huidige gebrek aan samenhang binnen de partij is schrijnend. Het zou evenwel bij het oplossen van dit probleem geholpen hebben als de commissie zich had gebogen over de vraag waarom de communicatie in de vereniging nu zo beroerd is. Ik vrees dat de nu voorgestelde ideeën lapwerk zijn, die de terechtte ergernis van de commissie niet zullen wegnemen.

Hoe nu verder? Misschien is het maar het beste om een paar praktische mensen bij elkaar te zetten om nog wat van het rapport te maken.

Die zouden dan ook kunnen kijken of interessante voorstellen elders al worden toegepast, om de partij niet op te zadelen met kinderziektes. Daarbij is het verstandig ook in ogen-schouw te nemen dat de PvdA in elk geval nu nog een vereniging is van vrijwilligers en ama-

teurpolitici, die niet voortdurend online en zullen deelnemen aan elk onoverzichtelijk besluitvormingsproces dat zich aandient. Het ideaalbeeld van de commissie, van de homo participiens, bestaat niet.

Noten

- 1 De commissie bestond, buiten Han Noten als voorzitter, uit Zita Schellekens, Ton Heerts, Jorn Michels, Erik van Bruggen, Ria Steenaart, Marc van Veen en Berend Buddingh.
- 2 Voor de niet-ingewijden: het congres is het hoogste orgaan van de PvdA en het wordt gevormd door afgevaardigden

van de afdelingen, afgevaardigden van werkgroepen en netwerken, het partijbestuur, terwijl bij de inhoudelijke punten verder alle leden mogen deelnemen. De politieke ledenraad is een adviserend gezelschap dat wordt gevormd door de afgevaardigden van grote afdelingen en gewesten, maar over alles mogen alle leden meedoen.

De verenigingsraad is een besloten vergaderend partijorgaan waarin afgevaardigden zitten van de grote afdelingen en gewesten, maar ook van regio's van kleinere afdelingen. Die afgevaardigden moeten lid zijn van een afdelingsbestuur of gewestelijk bestuur.